

אמונת חיים

גליון שבועי לתורה וחסידות שע"י מוסדות קראלי בארה"ק

גליון תכח ♦ ראש השנה תשפ"א

ערשב"ק נצבים וילך תש"פ

דברי אלוקים חיים
מרוך רבינו הגה"ק זיע"א

דברות קודש
מרוך רבינו עט"ר שליט"א

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם ראשיכם שביטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגו', לעבדיך בבית ה' אלוקיך וגו'.

הנה ברוב השנים הפרשיות נצבים וילך הם מחוברים ובה מסיימים את השנה והטעם כתבו משום דברשת כי תבא יש בה הקללות שבתוכה, וקורין אותה משום שיהיה "תכלה שנה וקללותיה" ומשום הכי קורין נצבים וילך בין פרשת כי תבא שבו התוכחה לבין השנה החדשה בכדי ליתן הפסק בין הקללות להשנה החדשה, שלא יגמר השנה עם התוכחה.

אלא דלפעמים יוצא שמפרידין בין ב' הפרשיות האלו והיינו כשיש ב' שבתות בין ראש השנה לסוכות בלא יום טוב שאז מטות מסעי הם מחוברים ואז הפרשיות נצבים וילך הם נפרדים, משא"כ ברוב השנים הם נחשבים כפרשה אחת משום שהם מחוברים.

ולבאר הענין למה פרשת נצבים הוא החוצצת בין פרשת התוכחה של כי תבא לראש השנה, מובא בספר שערי יצחק (להגריי פלקסר זצ"ל) דהיינו דבא לומר שעל ידי האחדות שכתוב בפרשה זו של נצבים שכתוב בה כולם וגו', וישראל נמצאים במצב כזה של אחדות דהיינו זקניכם ושופטיכם ושוטריכם, כל איש ישראל ביחד אז זה גופא חוצץ הוא בין הקללות שבפרשת כי תבא לראשית השנה החדשה ע"ש.

ובאמת יש להבין למה באמת נסמכה פרשת כי תבא לפרשת נצבים, והנה רש"י הק' להלן (פסוק י"ב) כתב למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות לפי ששומע ישראל מאה קללות חסר שנים, וחוז מזה שמעו מ"ט קללות שבתורת כהנים (בפרשת בחוקתי) הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם ואמר להם אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום, ולא עשה איתכם כליה והרי אתם קיימים לפני היום, כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורים מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו וכו'.

והנה המפרשים הקשו מדוע נקט רש"י מאה קללות חסר שניים ולא נקט כפשוטו צ"ח קללות ויש כתבו כי באמת מנין הקללות שנזכרו לעיל בפרשת כי תבא הוא מאה, אלא שיש שם (בפסוק חכ, כג) שנים שאינן נכנסות במנין, ואלו הם הפסוק, "והיו שמך אשר על ראשך נחשת" והפסוק "הארץ אשר תחתיך ברזל" ורש"י הק' כתב שבשתי הדברים האלו משה הקיל בהם ממה שהם כתובים גם בפרשת בחוקתי, ולכן אין למנותם בכלל המאה קללות ונשארו רק צ"ח.

המשך בעמ' ב

ביאר הרה"ק המהרי"ד מבעלזא (פר' וירא) את נוסח התפילה כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו וכו' כן יכבשו רחמיו את כעסו מעלינו, ולכאורה קשה, הנה אנו מבקשים שהקב"ה יעורר רחמיו ויכבוש את כעסו, ואילו אברהם אבינו כבש את רחמיו ועורר את מדת הדין והגבורה לשחוט את בנו. אלא הסביר המהרי"ד, דהנה אמרו חז"ל (תנחומא פרשת וירא פרק כב) שבלכת אברהם אבינו אל העקידה בא השטן למנעו שלא יקריב את יצחק, לאחר שראה שכל ניסיונותיו אינם מצליחים החל לטעון טענות שונות ומשונות מדוע יש לאברהם להימנע מעשיית העקידה, עד שענה לו אברהם, אכן, צדקו דברך, אלא שאתה ישטן אתה, וכלל מסור בידנו לעשות תמיד איפכא מדברך. כיו"ב אנו מבקשים מאת ה' להשיב למקטרגים לאמר 'אכן, צודקים אתם בטענותיכם, אלא שעלי לעשות 'איפכא' מטענותיכם, ואתכם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום, אמן כן יהי רצון.

כך המליץ הרה"ק האהבת שלום ז"ע, כי כביכול הקב"ה משתומם על עצמו - כיצד הגעתי הלום - לשבת על יכסא דין, אין זה אלא כי השטן קטרג על בני ישראל, ופיתה אותי לכעוס על בני ישראל, הרי לי שכח אדיר יש לשטן בפיתויו, א"כ מה טענה יש לי על בני ישראל כשהם חוטאים, הרי כל חטאם אינו אלא מחמת כוחו הגדול של השטן לפתותם... מטעם זה עצמו עובר קוב"ה מלכא דין לכסא רחמים. משמיה דהרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ע מתאמרא, שהחוסם פיו בראש השנה ואינו מדבר דברים בטלים, זוכה לעורר מדה זו למעלה בשמי מרומים, וכאשר בא המקטרג לקטרג משתיקים אותו - ואומרים לו, עת יתענית דיבור היא העת, ואי אפשר לו לפצות פיו לרעה.

מן הראוי לעורר בדברי הימגן אברהם (תקצ"א בסופו) שפעמים בראש השנה אחד דנים לפעמים לכמה שנים, כדוגמת חלומו של פרעה שהיה בראש השנה וחלם על שבע שני השבע, והמשכיל בעת ההיא יתפלל וירעיש עולמות כי בתפילה זו יפעול לטובה לשנים רבות. המשכיל בעת ההיא ידע לנצל את הזמנים הקדושים להטיב את מעשיו ואת כל מצבו ומעמדו לשנה הבאה עלינו לטובה..

(מתוך דרשה לפני התקיעות - ר"ה תש"פ)

מכניסי דמעה הכניסו דמעוטינו לפני מלך מתרצה בדמעות

הנה אומרים אנו ב'סליחות' מכניסי דמעה הכניסו דמעוטינו לפני מלך מתרצה בדמעות, משל לבעל החנות שהעמיד 'מוכר' לשרת את הקונים, הרי מטבע הדברים כשנכסים קונים לחנות עומד זה המוכר ומנהל עמם 'משא ומתן', והרשות בידו להוריד בעת הצורך מעט מדמי המקח, אמנם כאשר נכנס איש הדור בלבשו אשר כל תהלוכותיו מעידים כי לעסקים גדולים בא הנה - את זה ישלח הימוכר מיד לחדרו של בעל הבית, ולא ידבר עמו מטוב ועד רע כלל וכלל... אף אנו אומרים למלאכים - הכניסו דמעוטינו כמות שהם אל הבורא יתב"ש כי אינכם 'מבינים' כלל בדמעוטיהם של בני ישראל הנאנקים ונדחקים תחת צרותיהם ברוח ובגשם ממחרפיהם ומלוחציהם, וכלשונו של הרה"ק מפיאסצנע ז"ע ה"ד בספרו 'אש קודש' ז"ל. האם טעם כבר מלאך צערו של ישראל בשעה שמכים אותו, או את בשתו בשעה שרודפים אותו ומבזים אותו, או את פחדו או את ענותו בשעה שאין לו מזונות ח"ו..

על כן השתדלו והרבו תחינה בתפילה עלינו, אבל את הדמעות הכניסו לפני מלך מתרצה בדמעות מבלי ליגע בהם כלל".

והנה מאוד קשה להבין איך אפשר לומר זאת הלא איתא בגמרא מסכת בבא קמא (דף נ) האומר שהקב"ה וותרן הוא וותרו מעיו (וי"א וותרו חיו) ואיך אמר משה כזאת לישראל, שה' לא עשה כליה בכם, ואם כן איך יתכן שה' יהיה ותרן. ובפשטות אפשר לומר שהם פחדו בעיקר שלא יעשה הקב"ה בהם כליה ח"ו, ולא שחשבו שהקב"ה מוותר אלא שלא יעשה כליה, ולכן פייסם משה ואמר להם שאמת הוא כן שהקב"ה לא יעשה כליה לישראל וכמו שכתוב "ויסרתך למשפט וכלה לא אעשה בכם" זה שפייסם משה שאתם קיימים ולא עשה כליה, אבל לא שתחשבו שהעולם הוא הפקר ולא מענישים ואין דין ואין דיין שעל זה אמרו מה שהוא מובא בחז"ל הנ"ל שאין הקב"ה מוותר על העבירות שעשו, ורק בתשובה מתכפרים.

ועוד יש לומר שמה שרש"י כתב "הוריקו פניהם" שהוריקו עד שנשתנה מראה פניהם זה מלשון פניה 'מוריקות' דאיתא במסכת סוטה (דף ז') ששם הפירוש שפניה מחזירות לגוון צהוב הנוטה לירוק וגם ירוק זה מה שקורין געל בלשון אשכנז ומובא אגב בהלכות טריפות גבי שיניו באבריו של בהמה שיש גם ירוק שהוא מראה 'גרין' או 'בלוא' בלשון אשכנז.

זה כעין פיקוח נפש בבהמה האדם או שבא אליו צרה פתאומית ישובו פניו לירקות ח"ו והוא יפול ח"ו לבוא לסכנה, וכן אפשר לומר שלכך משה התחיל לפייסם מכיון שכבר באו למצב שנוגע לפיקוח נפש זה דוחה כל התורה כולה ולכן פייסם באופן כזה.

וגם יש לומר שמכיון שבאו למצב כזה אז באמת שנמחל להם הכל ואין להם ממה להפחד כי זה מצב של תשובה הכי גדולה שיש בעולם ולכך נמחלו באמת כל העונות, אבל פשיטא שבלי תשובה חלילה לחשוב ולומר שהשם מוותר וכמו שאמרו חז"ל הנ"ל.

והנה אנו נמצאים בשבת נצבים וילך שנקרא שבת סליחות כלומר שמשכימים לסליחות ממוצאי שבת קודש וכמו שכתוב בסליחות במוצאי מנוחה קדמנון תחילה וכו', ולזה מרמז בפרשה אתם נצבים כולכם וגו', כל כלל ישראל קמים משבת זו לסליחות ולתחנונים ופרשת וילך משה וגו' מרמז שאדם צריך להיות בבחינת "הולך" להוסיף מעלה מעלה בתורה ויראת שמים, וכל ישראל נקראים בשם משה וכמו שכתוב בספרים הק' שלכל ישראל יש איזה ניצוץ מנשמת משה, ובפרט תלמידי חכמים שניצוצים של משה רבינו גדולה אצלם ביותר ולזה בא הרמז של אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיך וגו' ואח"כ וילך משה וידבר אל ישראל לאמר, דהיינו שידוע מה שכתב האור החיים הק' שמה רבינו בעצמו יגאל את ישראל באחרית הימים כי הגואל הראשון הוא הגואל האחרון, והרמב"ם פוסק שאין ישראל נגאלים אלא בתשובה וכבר מובטח לישראל שיחזרו בתשובה ומיד הם נגאלים ולכן אפשר לומר בדרך רמז שבא הכתוב לומר אתם נצבים כולכם לפני ה' אלוקיכם זקניכם שוטריכם וגו' כל איש ישראל, את"ם אותיות אמת דהיינו שאתם נצבים בתשובה באמת אז יהיה וילך משה וידבר הדברים האלה אל כל ישראל, כי וידבר הוא מלשון מנהיג דהיינו שהוא יהיה מלך המשיח המנהיג האמיתי רבן של כל ישראל ויגאלינו בגאולה השלימה בקרוב ממש מתוך רחמים וחסדים מגולים אמן.

אבל בספר כלי יקר כתב שאדם ירא יותר אם אומרים לו שירשו לו איזה דבר רע ולא אומרים לו מה יעשו ולכן הוא מפחד ביותר דמי יודע מה הוא ולכן כתב שבכל הקללות שהם מפורשת בפרשת בחוקתי ובפרשת כי תבא בכולם שמעו מה הוא הקללה ויוצא מזה שנשאר הבחירה ואדם קשה יגיד דמכיון שאינו יודע מה הוא הקללה ואמר שלום לנפשו לבקש הצלה ע"י איזה תחבולה אנושית וכדרך שאמרו דור המבול שחשבו להנצל ע"י ספינות שישוטו על פני המים של המבול וגם בקללת חרב יאמר אמלטה על נפשי ע"י שישמור נפשו ולכן בכל הקללות לא הורקו פניהם כי אמרו שיש תחבולות שאפשר להנצל ע"י מהקללות המפורשות, ולכן הקללות שכתובים בפרשת כי תבא מאה הם אך נכללו בהם שנים שלא פירש מה הם והוא מה שנאמר "גם כל חולי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזה.

ולכן אמר רש"י צ"ח קללות כי לא מנה את השני מכות האלו אלא מנה צ"ח מלבד עוד שניים שהם ביחד מאה, אבל השתים האלו לא חסרו ממש אלא שחסרו פירושם שלא פירש מהותם, ואם כן אי אפשר להשמר מהם, וכמו שאם אדם יגזים לחבירו ויאמר לו לעשות לו דבר ולא יפרש מה זה אינו יכול להשמר, ועל כן נבהלו ונחפזו ורעדה אחז בהם בעבור השתיים שחסרו ונסתם מהותם, וייראו מהם דמי יודע מה הם ואולי הכוונה שיעשה בהם כליון, ועל כן הוריקו פניהם רק מהשתים שלא שמעו מה הם מהותם ע"ש.

ובספר הק' אמרי פנחס (הרה"ק ר"פ מקוריץ ז"ע) איתא גם כיוצא בו אבל בענין אחר שכתב: דאיתא דכל ידי האמירה של השם יתברך כשגזר גזירה, ע"י כן כביכול נשתכך הרוגז ע"י האמירה הזאת, וכמשל שהאב כועס על בנו ומגזם עליו לומר לו אני אעשה לך כך וכך וכו', וע"י זה נוח כעסו, ואינו עושה לו כלום, זה כוונת הפסוק (שמות ל"ב) וינחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו, כלומר שעל ידי הדיבור ניחם על הרעה.

ולפי זה ניחא שלא פחדו ישראל מהצ"ח הקללות שהם מפורשות, אך שיש עוד ב' קללות "דכל חולי וכל מכה אשר לא כתובים בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך וגו', דמרבה עוד ב' מיני קללות אלה אין הם מפורשות מה הם, מזה פחדו ישראל זה מש"כ חסר שתיים כלומר שהם שמעו צ"ח מפורשות ומזה לא פחדו כי ה' דיבר מפורשות ולכן ע"י הדיבור המפורש נח הכעס, משא"כ ה' קללות שלא מפורשות לא שייך לומר שנח הכעס ע"י הדיבור ומזה פחדו והוריקו פניהם וכו'.

והוסיף לכתוב האמרי פנחס, שיש לכיון על דרך זה מה שכתוב במדרש שפירשו חז"ל מש"כ (בלק כ"ג) "ההוא אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה" שהם לא בלשון תמיה אלא הוא בלשון ניחותא, כלומר שעל הרעה הוא מתנחם, דכיון שאמר כביכול השם (ואמריה הוא לשון תחנונים) ולכן לא יעשה ה' הרעה, וכל שכן דיבר (שהוא לשון קשה) שבדאי לא יקיימנה ע"כ.

והנה מה שכתב רש"י בלשונו הק' שאמר משה לישראל ששמעו הקללות, והוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו" ואז התחיל משה לפייסם ואמר להם "אתם נצבים היום" שהרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו.

לזכר עולם יהיה צדיק
 הרה"ק שלום ז"ע
 בהרה"ק אלעזר ז"ע
מבעלזא
 נלב"ע כ"ז אלול
 ת. נ. צ. ב. ה.

לזכר עולם יהיה צדיק
 הרה"ק יחיאל מיכל ז"ע
 בהרה"ק יצחק ז"ע
מזלוטשוב
 נלב"ע כ"ה אלול
 ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת
 הרה"ח קלמן לייב לוסיג ז"ל
 בהר"ר שמואל יוחנן ז"ל
 נלב"ע כ"ד אלול תשנ"ו
 ת. נ. צ. ב. ה.

הסליחה, וגם מראה להם איזו סליחה לומר, אבל בסוף הסליחה על החזן לסיים את הפזמון בקול רם אחרי הקהל, מפני שזה סימן לציבור להתחיל באמירת "אל מלך" (שערי ימים הנוראים פרק ו', י"ג).

תחילת זמן אמירת סליחות

בני אשכנז מתחילים לומר סליחות מיום ראשון שלפני ראש השנה, וצריך שלא יפחות מד' ימים לפני ראש השנה (כמו שיתבאר להלן הטעם), ואם אין ד' ימים מיום ראשון שלפניו, כגון שחל ר"ה ביום ב' או ג' מתחילים ביום ראשון של שבוע קודם (טור תקפא א).

הטעם שאין פוחתים מד' ימים לפני ר"ה

לפי שיטת אנשים שמתענים עשרה ימים מר"ה עד יו"כ ולפי שחזר להם ד' ימים – ב' ימי ראש השנה, וערב יו"כ שמצווה לאכול בו, ושבת שובה, צריך להשלים ד' ימים קודם ראש השנה, הלכך אם אין ד' ימים קודם ר"ה, כגון שחל ביום ב' או ג' מתחילים מיום ראשון של שבוע קודם (מג"א תקפא ו).

טעם אחר: כקרבן שמקריבים על גבי המזבח צריך ביקור (בדיקה שאין מום בבהמה), ובודקים זאת ד' ימים, וכל המוספים כתיב (במדבר כ"ח, כ"ז) "והקרבתם עולה", ואילו בראש השנה כתיב (במדבר כ"ט, ב') "ועשיתם עולה", ללמד שבר"ה יעשה אדם עצמו כאילו מקריב עצמו, ולכן קבעו ד' ימים לסליחות כדי שגם אנו נבקר את עצמנו בד' ימים אלו כקרבן (אליה רבה תקפא ס"ק ח, משנ"ב תקפא ס"ק ו).

טעם אחר: לפי שבכ"ה אלול נברא העולם, לכן מתחילים לומר סליחות לכל הפחות מיום זה (הגר"א תקפא א ד"ה ביום א).

הטעם שקבעו ביום ראשון בשבוע ולא ד' ימים לפני ראש השנה

בשביל שיהיה יום קבוע ולא יטעו אנשים (לבוש תקפא א).

טעם אחר: לפי שביום ראשון של ימות השבוע נברא העולם לכן תיקנו ביום ראשון (הגר"א תקפא א ד"ה ביום א).

טעם אחר: לעולם עומדים ביום ראשון לסליחות, שהוא סמוך לשבת, ונוהג כל אדם ללמוד בשבת משום שיש לכל אדם פנאי ללמוד בו, לכך טוב להתחיל ביום ראשון כי העם שמחים מחמת מצות התורה שהם לומדים בשבת, וגם מחמת עונג שבת וכדאמרינן (ברכות לא, א) "אין שכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצווה", לכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצווה, וכן הפייטן התחיל "במוצאי מנוחה" (מבואר בלקט יושר עמ' 118).

רמז לעמידת הסליחות: "אתם נצבים היום" בגימטריא 'לעמוד לסליחות' (הגהות מנהגים אלול צג הובא במט"מ תשעט). ובלקוטי מהרי"ח מבאר שמרמז בזה שצריך לעמוד לסליחות ביום א' ממחרת השבת שקוראים בה 'נצבים', ואם עומדים שבוע לפני הרמז הוא על מה שקוראים בשבת במנוחה 'אתם נצבים' (סדר חודש אלול).

הטעם לאמירת סליחות

היה דוד המלך יודע שעתיד בית המקדש להיות חרב והקרבנות יהיו בטלים, והיה דוד מצטער להם לישראל במה יכפרו על עוונותיהם, אמר הקב"ה לדוד: 'בשעה שיהיו צרות באות על ישראל בעוונותיהם, יעמדו לפני יחד באגודה אחת ויתוודו על עוונותיהם לפני ויאמרו סדר סליחה, ואני אענה אותם', והקב"ה גלה למשה סדר סליחה דכתיב (שמות ל"ד, ו') "ועבור ה' על פניו ויקרא" מלמד שירד הקב"ה כש"ץ שמתעטף בטלית ועובר לפני התיבה וגילה סדר סליחה (תנא דבי אליהו פרק כ"ג).

פיוטי הסליחות

פיוטי הסליחות מכונים בשמות שונים, פתיחה – סליחה הפותחת את סדר הסליחות, 'סליחה' – כמשמעה, 'שנייה' – פיוט בעל שתי שורות בכל בית, 'שלישה' – סליחה בעלת שלוש שורות בכל בית, 'שלמונית' – בית שלם בעל ארבע שורות, ויש שאמרו 'שלמונית' נקראת על שם רבינו שלמה הבללי, אשר רוב סליחותיו הם בארבע שורות, 'פזמון' פיוט שיש בו בית שחוזר, 'עקידה' – פיוט בקשה להקב"ה לזכור את עקדת יצחק, 'תחינה' – סליחה הנאמרת לאחר אמירת תחנון.

צורת חיבור הסליחות

את הסליחות חיברו הפייטנים על סדר א-ב, ועל סדר א"ב כפול ותשר"ק. והטעם מבואר במדרש שכשרצה ר"א הקליר (שהוא יסד רוב קרובות ופיוטים לתפלות השנה) ליסד פיוט, עלה למעלה לרקיע במחשבה, ושאל למלאך מיכאל היאך מלאכים משוררים והיאך שירתם מיוסדת? אמר לו בא' ב' והנהיג גם הוא לעשות כל שבחיו באלף בית (עיין כל בו ראש השנה).

טעם אחר: ענין חיבור הסליחות לפי סדר א"ב על שם שחורבן ביתנו נכתב באלפא ביתא (והכוונה למגילת איכה), לפי שחטאנו בבנין כ"ב אותיות והבית נחרב בעוונותינו, ומצאנו בתנא דבי אליהו (פרק כ"ג) שסדר הסליחות תיקנו כיון שאין לנו בית המקדש לכפר על עוונותינו (בספר פירוש התפילות והברכות לרבינו יהודה בר יקר).

עיקר הסליחות

עיקר הסליחות אלו הפסוקים שקודם התחינה שעליהם נבנית התחינה, ואין לדלגם ויש לאומרם בנחת ולא במרוצה (ספר חסידים סימן רנו). נוהגים לומר "סלח נא" ויאמר סלחתי רק בסליחה ראשונה, כדברי הגר"א במעשה רב, ושאר פסוקים המשתייכים לפני סליחה יאמרו לפני כל סליחה (תוספת מע"ר סימן קצו).

פזמון

הטעם שהבית הראשון החזן אומר תחילה ואח"כ הקהל, ושאר הבתים הציבור אומר תחילה ואחריו החזן, כדי שהחזן יתחיל באמירת הסליחה בקול רם לפני הקהל, שזה סימן לקהל להתחיל

פניני חיים

אז גם אני הייתי יכול לעבוד הש"י, או מעבר לים וכו'. כי קרוב אליך הדבר, ר"ל בכל המדריגות שאתה בו, מתוכה אתה יכול לעבוד הש"י, כי הכל הוא בשכינה.

(תולדות יעקב יוסף - צו)

◆ פרשת וילך ◆

וילך משה וידבר את הדברים האלה (לא, א)

הליכות הצדיק, זהו ספר מוסר לעצמו. שאינו צריך לומר מוסר, אם רק מסתכלים על הליכותיו, מזה עצמו לומדים. "וילך משה" (לא, א) וילך זה מלשון זריזות שתמיד משה היה הולך בזריזות והתורה מדגישה כאן זריזותו, כי גם בשעה האחרונה לפני מותו עדיין הוא היה זריז כדרכו בקודש.

(תולדות יעקב יוסף)

שבת סליחות

שבת סליחות הינה כשבת הגדול, שכל שיתין יומין מינה מתברכין, ע"כ גודל הרוממות של ראש השנה, תלויה רבות, בשבת שלפניה.

(אור אביגדור)

א' סליחות

במוצ"ש א' סליחות מתחילים כבר למעשה משפט זוטא שיכול להכריע את המשפט הגדול בראש השנה ומשל לזה בימינו טרם התחלת המשפט ישנה משפט זוטא בהם נטענים טענות מקדמיות שיכולים אף לבטל את הכתב אישום או לפחות חלקים ממנה.

(מרן רבינו שליט"א)

והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה (ל, א) אם תבוא הברכה על ישראל מובן מאוד מפני מה פותח הפסוק במילה "והיה", שהרי לימדנו חז"ל "אין 'והיה' אלא לשון שמחה".

אולם מה מקום יש לשמחה זו כאשר תבוא חלילה הקללה? אלא רמז הכתוב: צריך אתה להיות בשמחה – בבחינת 'והיה' – כאשר "יבואו עליך כל הדברים האלה", גם כאשר תגיע הברכה וגם כאשר חלילה להפך. שכן לימדנו חז"ל: "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה..."

(אור החיים הק')

בפיך ובלבבך לעשותו (ל, יד)

וקשה בתחילה צריך להקדים חרדת הלב ואחר כך וידוי, פה ואמאי הקדים לומר בפיך ואחר כך בלבבך.

ואפשר לפרש כי בטבע נפש האדם להמשך אך ורק אחר רוחניות ועבודת, השי"ת אבל מפני שגופו של אדם שקוע בתאוות העולם הזה, על כן לבו אטום מלבקש, ועל כן הקדים לומר בפיך, שאפילו כשלבך בל עמך, תשוב לה אף ורק מתוך וידוי פה, ועל ידי זה יתעורר אחר כך גם לבבך לעשותו..

כי קרוב אליך הדבר (ל, יד)

כי כבר בארתי בפסוק (דברים ל, יב - יד) ולא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה וגו', כי קרוב [אליך] הדבר בפיך ובלבבך וגו', ור"ל שלא יאמר האדם אלו הייתי בעיר שכולה צדיקים המכונה לשמים,

(חוקי חיים)

עובדות חיים

אפשר לתקן שמע רבי ישראל התיישב וחזר פעם אחר פעם על דברי הסנדלר כל עוד הנר דולק אפשר לתקן ולשוב אל השם יתברך.

בפיך ובלבבך לעשותו וגו' (ל - י"ד)

מעשה והגיע חסיד אחד אל הרה"ק רבי משה מקוברין זיע"א ותינה בפניו את צערו: חברי ואני, שנינו יש לנו בתי מסחר באותו הרחוב ממש, זה מול זה, ושנינו מחזיקים באותה הסחורה, והנה חנותו של השני עמוסה בקונים מבוקר ועד ערב, ואילו אל חנותי כמעט ולא נכנס איש ופרנסתי בדוחק ובדלי דלות. ענה הרבי: סגולה טובה אתן לך, ואם כדברי תעשה, יתפחו בפניך שערי הפרנסה, בכל פעם כאשר אתה רואה קונה נכנס לחנותו של חברך, תן תודה לה' ותאמר בלב שלום: "ברוך אתה ה' ומפרנס לכל המשפיע פרנסה בריווח לפלוני בן פלוני, חברי וידידי". וכיצד אוכל לעשות כן, אמר החסיד והרי עיני רואות וכלות? אמר הרבי: תחילה הרגל את עצמך לומר כן בפיך, וסופו של הלב שיצטרף אחר כך אל הדיבור, כמו שנאמר בפסוק "בפיך" בתחילה, ואחר כך "ובלבבך", והעיקר קודם כל "לעשות".

◆ פרשת וילך ◆

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם (ל"א - ל')

סיפר הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זיע"א: פעם אחת עמדתי מאחורי הדלת של החדר שבו היה מורי ורבי הרבי רבי בונם זיע"א, ושמעתי את קולו מבפנים ששאל פשט בפסוק "וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם". ודייק מדוע כתב "עד תומם" ולא "עד תומה"? כי לכאורה הכוונה היא על השירה, ולכן צריך היה לכתוב "עד תומה" והיות והייתי סקרן לדעת ממשיך לספר הרבי מאלכסנדר את מי שואל מורי ורבי את הקושיא הזו, הצצתי מבעד חור מנעול הדלת וראיתי כי אין איש בחדר מלבדו. אזי עלה ברעיוני לתרץ את הדיקוה הזו, ולמדתי פשט לעצמי, וידבר משה באזני כל קהל ישראל. משה רבינו ע"ה לימד ושינן את התורה לתוך כל קהל ישראל, עד כדי כך שהוא השלים אותם בתמימות, והמלה 'תומם' מכוונת לעדת בני ישראל ולא אל השירה. ומיד הופיע מורי ורבי הרבי בונם זיע"ע בפתח חדרו, וקרא לי ואמר, העניכעל האסט מיך מהנה גיוועזין) העניך גרמתי לי הנאה ונתן לי שני תפוחים

הנסתרות לה' אלקינו (כ"ט - כ"ח)

פעם שאל הרה"ק רבי נח מלעכוביץ זיע"א את אביו הרה"ק רבי מרדכי זיע"א, הלא קיימא לן שישנם ל"ו צדיקים נסתרים שבזכותם קיים העולם, ואם כן כל הצדיקים המפורסמים אינם מכלל ל"ו אלו? השיב לו אביו ודאי שלא כולם, אולם יש צדיקים מפורסמים שבסתר הם מל"ו הצדיקים הנסתרים.

הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו (כ"ט, כח)

מבאר רש"י, כי על העוונות הטמונות בלב חבירו, אין חובה על האדם להוכיח את חבירו, שהרי אינו יודע מה בליבו. הקדוש ברוך הוא יפרע מאותו יחיד. אולם על עבירות הגלויות לכל, חובה על האדם להוכיח את חבירו, ולבער את הרע, שאם לא כן, הקדוש ברוך הוא יעניש את הרבים. בימי זקנותו של רבי ישראל מאיר הכהן, בעל ה"חפץ חיים", פרצה בראדן מחלוקת קשה. מיהר ה"חפץ חיים" ועלה על הבימה בבית הכנסת, וכך אמר: אחים יקרים! אילו היו נותנים לי אלפיים רובל, על מנת שאסכים לדרוש בבית הכנסת, לא הייתי מסכים בשום פנים ואופן! אין אני מוכן למכור את זמני בכסף. אולם כעת, לרגל המצב, מוכרח אני לומר את דברי: לעתיד לבוא ידרש כל אחד ואחד מאיתנו לתת דין וחשבון על מעשיו בפני בית דין של מעלה. דעו לכם, כי ענין המחלוקת הוא דבר חמור מאד! אף מי שמקיים מצוות רבות, אם נכשל ומתערב במחלוקת, הרי הוא כמי שמכניס חפצים לשק אשר בו חור... כל המצוות שצבר בימי חייו יאבדו... בטוח אני, כי כאשר יבואו בעלי המחלוקת שבעירנו לפני בית דין של מעלה, ינסו להנצל מהדין על ידי כך שיאמרו: בעירנו היה יהודי זקן בשם ישראל מאיר, אשר חשבנו אותו לתלמיד חכם, והוא ראה ושתק... לכן, אחים יקרים – סיים ה"חפץ חיים", בקול נרגש – מבקש אני מכם, אל תזכירו את שמי לפני בית דין של מעלה! תוך כדי אמירת דברים אלה פרץ ה"חפץ חיים" בבכי מר, וכל גופו רעד. המראה השפיע מאד על כל בני העיר, והמחלוקת שככה מיד

ושבת עד ה' אלקיך (ל' - ב')

מסופר על הגה"ק רבי ישראל מסלנט זיע"ע, שהביא פעם את מנעליו לסנדלר כדי לתקנם. השעה הייתה שעת בין הערביים והסנדלר ישב ועבד לאור נר קטן שעמד לדעוך. הצטער רבי ישראל על שהוא מכביד על הסנדלר וביקש ליטול את מנעליו ולחזור בפעם אחרת. אמר לו הסנדלר, ישב מר, "כל עוד הנר דולק

ודע מה שתשיב

אמירות שונות מגדולי ישראל לדורותיהם

פעם באה קבוצת סוחרים בערב ראש-השנה לפני אחד הצדיקים וביקשו את ברכתו לשנה החדשה. אמר להם הצדיק: "אני מברך אתכם שתדברו אמת בשוק ולא בבית - הכנסת". תמחו הסוחרים והמתינו שהרבי יפרש את דבריו. חייך הצדיק ואמר: "יש אנשים שמנהלים את משאם-ומתנם שלא באמונה ואינם דוברים אמת בעסקיהם. כשהם באים אחר - כך לבית הכנסת ואומרים **אשמנו, בגדנו, גזלנו** - נמצא שהם דוברים אמת. לכם אני מאחל, שתדברו אמת בשוק ותנהלו את עסקים ביושר ובאמונה, וממילא כשתאמרו בבית-הכנסת "אשמנו, בגדנו, גזלנו" - לא יהיה הדבר אמת..."

מסופר שפעם הגיע אברך להרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע וביקש ממנו סגולה לזכרון, אמר לו הרבי סגולה מסויימת בעיני בריאות הגוף ויועיל לו לזכרון. עמד שם אברך אחר ושמע את הסגולה, אמר אל הרבי שגם הוא רוצה סגולה לזכרון, האם יעשה גם הוא אותו הדבר? ענה לו הרבי: עבורך יש לי סגולה אחרת, תקיים את הכתוב "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם", אז יתקיים בך "למען תזכרו..."

מספרים ששנה אחת בימי אלול לפני ראש השנה באו חסידים לשהות במחיצת הרב הקדוש בעל ה"אזהב ישראל" **מאפסא זצ"ל** בימים הנוראים. כמנהג חסידים אכלו ושתו אחר התפילה כנהוג. אחד המתפללים שאל מדוע נהג כן והרי חסידים ואנשי מעשה מתענים בימים אלו לפחות חצי יום אם לא יום שלם וכו'. ויען הרב הקדוש: הרי כל מזונות האדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה, כמה יאכל ואיך יאכל. לבעלי בתים כמור שאכלו ושתו כל השנה לרוב, לא נותר מה לאכול באחרית השנה כי כבר אכלו מה שנקצב להם ועוד יותר, ולכן הם מתענים, אבל החסידים המסכנים הללו שיושבים בתענית כל השנה ואוכלים כל יום אחר הצהריים ומתגלגלים בפת קיבר ובמלח שעומו, כשמגיעה אחרית השנה הם חייבים לכלות את כל מה שנקצב להם, והלוואי שיוסיפו.

- כ"ג אלול -

הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע

שלא עשה כך, והיה בעיניהם לפלא גדול, אבל לא היה להם העז לשאול את רבינו על זה, לכן בקשו מהאנשים הקרובים של רבינו שיבקשו ממנו להתפלל על האשה כי זה ממש בבחינת סכנת נפשות, ואכן הם ניגשו לשאול את רבינו, ומיד כשבאו אל רבינו ואמרו לו שזה סכנת נפשות, קם ממקומו והתפלל להקדוש ברוך הוא ואמר בזה הלשון, רבונו של עולם בזה הזכות שעכשיו תירצתי קושיא של התוספות כך תעשה אתה שהאשה הזאת תלד מהר ובניקל ושלום יהיה לה ולתינוק, וכך היה שבאותו רגע שאמר רבינו ילדה למזל טוב ילד בריא ושלם.

(אור עולם דף 74)

- כ"ד אלול -

הרה"ק בעל החפץ חיים זי"ע

כל רגע ורגע של חיות!! נעמוד נא וננסה לחשב כמה רגעים נפלאים בחיינו... כמה טוב צפון בכל דקה ודקה, לו רק נשכיל לנצלה לטובה. והרי מתנה לא סופרים... יקרים כל כך רגעי החיים... ומתקרבים אנו לרגעים הנשגבים של הימים הנוראים!! על אחת כמה וכמה!...יהי רצון שהקב"ה יכתבנו ויחתימו לאלתר לחיים טובים ארוכים, ולשלום בספרם של צדיקים גמורים..

ירחם המרחם

בעיר ראדין היה פעם ראש ישיבה תלמיד חכם גדול, וסיפר שהרה"ק ה"חפץ חיים" זי"ע דיבר פעם שיחת התעוררות עצומה לפני ראש השנה, ובין דבריו אמר: האדם בא לפני הקב"ה בערב ר"ה ומשיח לפניו לבו ואומר: אני בא אליך בערב ראש השנה, ומבקש ממך שתסלח לי על כל עוונותי ופשעי, והקב"ה יכול לענות: מדוע אמחל לך? והרי כל השנה אתה דבוק בתאוות רעות ומתנהג נגד רצוני, למה שאמחל לך? אבל יש דבר אחד שבו אפשר לפייס את הקב"ה ולרצותו שימחל, אם אני מוותר לחברי שחטא כנגדי, מעביר על מידותי, דן אותו לכף זכות ומוחל לו על כל הרעה שעשה לי ומרחיק את השנאה מלבי, ואני מכניס בי אהבת ישראל, כי אז הדברים ק"ו, אם אני בשר ודם קרוץ מחומר, אני מוותר ומוחל לחברי, אזי הקב"ה בוודאי צריך למחול לי, אם אני העברתי על מידותי ודנתי לכף זכות והייתי רחמן באותה שעה, בוודאי אבי שבשמים, הרחמן האמיתי, ירחם עלי וימחול לי על כל מה שחטאתי ופשעתי נגדו.

ילד בזכות התירוץ

פעם אחת באו לרבינו רבי אורי מסטרעליסק באמצע הלילה לבקש על אשה מקשה לילד שהיתה בסכנת חיים, המשמש פתח את דלת חדר רבינו ונכנס לפני ולפנים ורצה לומר לרבינו אבל ראה שרבינו כבר נשכב לנוח מעט, היות שהיה פיקוח נפש לא היה ברירה אלא להקיצו ולומר לו. וביקשו בבכיות גדולות שיתפלל עליה, רבינו הקדוש קם ואמר ברכות התורה ומיד לקח גמרא ולמד וכן למד תוספות ולמד שם איזה קושיא ולא למד התירוץ של התוספות, אלא ענה תירוץ מסברת עצמו, האנשים שבאו לבקש על היולדת לא הבינו בכלל מה שקורה פה, הם היו בטוחים שרבינו יתפלל מיד על האשה ופה הם רואים

סיפר אחד מתלמידיו של החפץ חיים, כי פעם בסעודת ראש השנה בעת שהגיעו לאכילת הסימנים, אמר החפץ חיים לנוכחים: "כידוע יש תוקף וחזק לסימנים טובים שאדם עושה בראש השנה, ולכן משתדלים לאכול דברים מתוקים ולהתפלל על המאכלים. אבל אם אנו כל כך מהדרים ומחפשים סימנים, אין סימן יותר יפה מהארת פנים יולדת, מחיור, מסבלנות. ואין סימן יותר גרוע מכעס והקפדה. להתנהגות שלנו יש תוקף והשפעה: 'כל המרחם על הבריות - מרחמים עליו מן השמיים' ואמרו: 'כל המעביר על מידותיו, מעבירין לו על כל פשעיו, ובמידה שאדם מודד לאחרים - מודדים לו. אם כן, המאיר פנים - יזכה להארת פנים באור פני מלך חיים."

מתנת החיים

פעם נגש נכדו של ה'חפץ חיים' לסבו ושאל בתום ילדותו: "סבא, בן כמה אתה?" חייך הצדיק אך לא השיב. הנכד עומד וממתין, עומד ומשתומם - מדוע לא עונה לי הסבא!! וסבא עדיין מחריש. הגיעה שעתו של הילד לעזוב ולשוב לביתו. ניגש אפוא להיפרד מהסבא קדישא, וה'חפץ חיים' מעניק לו מעטפה שבתוכה כסף כמתנת פרידה. מודה הילד במאד מאד. אין הוא פותח את המעטפה לספור כמה כסף בתוכה, רק מהדק היטב את הסגירה וכבר פונה לצאת. קורא לו הצדיק לשוב ושואלו: "מדוע לא פתחת את המעטפה לספור כמה כסף הכנסתי לתוכה!!" השיבו הנכד: "מתנה מסבא הנה דבר יקר מאד. אין זה משנה כמה כסף בדיוק היא מכילה..." חייך ה'חפץ חיים' שוב ואמר: "מתנה יקרה ביותר העניק לנו הבורא - מתנת החיים. וכי יש לנו שמץ של מושג או הערכה לגבי

בינה לעיתים

אשרי העם יודעי תרועה.

על פסוק (במדבר כ"ג, כ"א) לא הביט און ביעקב וגו' כי אף כשאדם עובר עבירה כשיש לו חלק אלוקי ממעל בודאי יחזור בתשובה דאורייתא וקודשא בריך הוא דישראל כולו חד ושורש נשמתו הוא גם כן מהתורה אם כן איך יכול להפריד את עצמו מהתורה וקודשא בריך הוא, חוה לא הביט און ביעקב שהם המדריגה הקטנה ומכל שכן לא ראה עמל בישראל שהם המדריגה הגדולה והטעם כי ה' אלוקיו עמו והאיך הקב"ה עמו ותרועת מלך בו שהיא התורה כי תרועה היא תורה ע' שמשם שורש נשמתם ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד, חוה אשרי העם יודעי תרועה שהוא תורה ע' ומתחברים בהתורה אז באור פניך יהלכון כנ"ל שאורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד והבן.

דגל מחנה אפרים

ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה.

הפסוק בא לרמז בזה על גודל מעלת בני"ש שקבלנו התורה הקדושה אשר ע"י התרי"ג מצוות שאנו מקיימים אנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים ומופיע עלינו אלקותו ית"ש. ח"ש אלוקיננו ואלוקי אבותינו. כי ענין אלקות אשר האדם מקבל על עצמו עול מלכותו ע"י התו"מ לדבר זה לא זכו האומות רק אנחנו ואבותינו שקבלנו התורה. ולזה מצינו כי גם מהם היו כמה מחקרים שהאמינו ביחודו ואחדותו ית"ש כמ"ש בפ' תולדות שאמר אבימלך (בראשית כו, כח) ראה ראינו כי היה ה' עמך. והשם הו' הנכתב כאן בס"ת הוא כמו כל השמות שאינם נחקים. אך ענין האלקות לא זכו להופיע עליהם שיכלו לקבל על עצמו עול מלכות שמים רק בני"ש לבד ע"י תרי"ג מצוות כמו שאומרים אשר קדשנו במצותיו וכו' ח"ש (תהלים כב, כט) כי לד' המלוכה ומושל בגוים. פי' על בני"ש הוא ענין המלוכה מה שאנו ממליכים אותו ע"י התו"מ ומקבלים עומ"ש. אבל אצל העכו"ם הוא בחי' מושל כמובן. חוה הרמז ה' אלוקי ישראל עולה

בגימ' תרי"ג. חוה כי קבלת מלכותו עלינו הוא ע"י תרי"ג מצוות ומלכותו בכל משלה. בעכו"ם הוא בחי' ממשלה כנ"ל. והבן.
תפארת שלמה

באין מליץ יושר מול מגיד פשע כו'.

בפיוט של ר"ה ויוה"כ וכו', תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט. ופירש על זה הגה"ק מוהר"ח זצ"ל הרבי מאלכסנדר כי אם האיש הוא בבחינת אין כלומר בלי שום גיאות ח"ו הוא רק ממליצים עליו יושר, מול מגיד פשע כלומר שמגיד פשע יכרת מלהגיד פשע רק תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט כלומר דינים שבנ"י צריכים פרנסה כי עמך ישראל וכו' כי חוק לישנא מזוני ודפח"ח וד"ל:

שיח שרפי קודש

למענך אלקים חיים.

היינו כל תפילותינו שאנו מבקשים חיים והצלחת עוה"ז אין זה התכלית אצלנו, רק שעי"ז נהי' פנויים לעבודת הש"י, או לגדל בנינו לת"ת, או לעשות עמהם שידוכים הגונים שימשך מהם דורות טובים שיתרבה כבוד שמים על ידיהם, או שיהיה לקל ידיו לעשות צדקות ומצוות בחיות. חוה שאנו מתפללין זכרנו לחיים אף שבתקונת זוה"ק מגנה זה מאד, וקרא עליהם צווחין ככלבין הב לן חיי הב לן מזונא, והיתכן שסדרו לנו בעלי מסדרי התפילות לשונות בלתי נרצים: אך הענין יובן עפ"י מה ששמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שדייק מדברי ש"ס נדרים באמרם ז"ל לא כלבא אנא דמיתנינא מינך ולא מיתהנית מינאי, דטבע הכלב הכל לגרמי' ליהנות ולא לעשות דבר בשביל זולתו, נמצא כי מי שכל חפצו בתפילותיו רק עבור עצמו חיי ומזונא זה נקרא צווחין ככלבין. אבל תפילתנו שמסתיימת למענך אלקים חיים, הפירוש כנ"ל שכל החיים שאנו מבקשים הם רק למען יתרבה כבוד שמים כנ"ל, חוה התפלה הנרצית כנ"ל.

שם משואל

הליכות חיים

תקיעת שופר

אותן קטנים שהגיעו לחינוך, מצוה להביאם, ולאיים עליהם שיטו אוזן לקול שופר כדי לחנכם במצוות. (מטה אפרים סימן תקפ"ט, סעיף ד')

ט) בשעת התקיעות עצמן, בין תקיעות מיושב, בין תקיעות מעומד, אסור לרוק, לפי שצריך לשמוע כל התקיעה מראשה עד סופה, אפילו היא ארוכה הרבה. (שו"ע הרב סימן תקצ"ב סעיף ג')

י) אסור להשמיע קול בפיהוק או בנחירת הגרון, בשעת התקיעות, שמבלבל גם האחרים השומעים. (מטה אפרים סימן תקצ"ב, סעיף ג')

יא) לא ישח, לא התוקע, ולא הציבור, בין תקיעות של מיושב לתקיעות דמעומד, אולם התפילות שאומרים באמצע אין זה הפסק. (שו"ע או"ח סימן תקצ"ב, סעיף ג')

יב) בין תקיעות של מיושב לתקיעות דמעומד, מותר ללמוד בהרהור, ולא בפה, ויכוין שרהור לא יהא נחשב כדיבור, [ומועיל, כמו שכתב בשו"ת רע"א סימן ל"ן]. (שו"ת הר צבי, ח"א סימן מ"ב)

יג) יש מי שהתיר ללמוד דיני וענייני התקיעות בין תקיעות של מיושב לתקיעות דמעומד. (לקט יושר לתלמיד התרומת הדשן בשם רבו, עמוד קכ"ח)

יד) תהלים מותר לומר בין תקיעות של מיושב לתקיעות דמעומד. (יסוד ושורש העבודה, שער י"א, סדר שופרות)

טו) אשר יצר מותר לברך בין תקיעות של מיושב לתקיעות דמעומד. (שו"ת קנין תורה, ח"ה סימן נ"ו)

מאת

הרה"ג גמליאל רבינוביץ שליט"א מרביני אנ"ש ומח"ס גם אני אודך

א) צריך לתקוע מעומד, וכן הברכה לשמוע קול שופר צריך להיות בעמידה. (שו"ע או"ח סימן תקפ"ה סעיף א', ובשו"ע הרב שם סעיף ד')

ב) נוהגין לתקוע אצל הבימה במקום שקורין, כדי שזכות התורה יגן עלינו לעלות זכרוננו לפניו לטובה. (רמ"א שם, ובמ"ב ס"ק ג')

ג) נהגו הציבור לעמוד גם בשעת התקיעות שתוקעים קודם מוסף. (מ"ב שם, ס"ק ב')

ד) טוב לתקוע בצד ימין, דכתיב והשטן עומד על ימינו לשטנו, ועוד, משום דבשמאל התפילין מגינים, לכן צריך לתקוע בימין, שהשופר יגין על צד ימין. (רמ"א שם, סעיף ב', ובמגן אברהם ס"ק ד')

ה) יהפוך השופר למעלה, שנאמר (תהלים מ"ז, ו') עלה אלקים בתרועה. (רמ"א שם)

ו) נוהגין להקרות לפני התוקע סדר התקיעות מילה במילה, כדי שלא יטעה, וגם תקיעה ראשונה יקרא לפניו אע"ג דלא שכיח כל כך שיטעה, ובמקום שאין מנהג בזה. יותר טוב שלא להקרות בתקיעה ראשונה, כדי שלא יהיה הפסק להמקרא. (רמ"א שם סעיף ד', ובמ"ב ס"ק י"ח, ושער הציון שם ס"ק ל"א)

ז) היה קול השופר עב מאד, או דק מאד, או צרוד, כשר, שכל הקולות כשרים בשופר. (ראש השנה דף כ"ז ע"ב, וש"ע או"ח סימן תקפ"ו סעיף ו')

ח) אין להביא לבית הכנסת תינוקות בעת תקיעת שופר, שקרוב שיבלבלו דעת השומעים, ואם אי אפשר להניחם בבית, יקחו הנשים אצלם בבית הכנסת שלהם, כיון שהנשים פטורים מן הדין, ומכל מקום

נעימות היים

סיפר הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א: הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, המשגיח המפורסם ריש מתיבתא דישיבה קדושה קמניץ פה עיה"ק ת"ו, נודע כאיש צדיק וירא שמים מופלג המקפיד על קלה כבחמורה, וזכה להעמיד עדרים של תלמידים יראים ושלמים.

בין שלל מעלותיו וצדקותיו היתה עבודת התפילה כנזר עטרה לראשו, כשהיה שופך לבבו כמים לפני קונו. ואם בכל ימות השנה כן, על אחת כמה וכמה בימי הרצון של חודש אלול! וימים הנוראים, שהיה כולו חרדת קודש בדחילו ורחימו, כשכל תלמידיו האהובים מקבלים דוגמא מוחשית של תפילתם של ישראל בעת הרצון דנן. הקפדתו בהלכות תפילה כמו בשאר המצוות היתה בלא שום קולות ופשרות, והיה שומר ומשגיח תמיד שלא לאחר ח"ו את זמן התפילה כדת וכדון.

באחת מנסיעותיו שערך לטובת הישיבה הקדושה הגיע לארץ 'שוויץ', שם סובב בין הערים הנהדרות שדרים בהם אחינו בית ישראל. בנדודיו בין הרי האלפים היפהיים של 'ציריך' ו'סנט-מוריץ' לא חיפש את הטילים הנעימים, רק דבק במטרת תכלית נסיעתו לביסוס וחיזוק הישיבה. גם בעוברו בין הנחלים והאגמים השוצפים שבדרכי 'לוגאנו', 'באזל' ו'לוצרן', היה כולו דבוק באש קודש להתרים את נדיבי עם הנגידים העשירים להרמת קרן התורה בהיכל ישיבת קמניץ.

והנה הגיעה שמועה לאוזניו, על מנהגה היפה של אחד מגדולי הנדיבים השוויצריים, עשיר גדול בעל הון רב, המתייצב מדי יום לאחר תפילת שחרית למעמד קצר של 'חלוקת צדקה'. – כך פותח לו הנגיד האדיב את סדר יומו, בטרם ניגש אל עסקיו המסועפים, מתוך אמונה פשוטה וביטחון במצות הצדקה, שהשי"ת בעצמו שכל כספו וזהבו של עולם שלו מעיד בה (מלאכי ג, י): "ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבקות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי ד".

מעמד הצדקה היה קצר ונהדר, כשהנגיד עומד בשמחה ונדיבות לב, בידו מחזיק שטרות רבות של מאה פרנק (!) שוויצרי, סכום נכבד ונאה, ומעניק לכל דורש ולכל מבקש לצדקה. וכמובן היה זה רק תחילת הסכום, המינימום... ולמי שהוסיף לבקש ולחון 'בתחנונים ידבר רש', היה מרים בטוב ליבו תרומה הגונה בסכומים גדולים פי כמה.

שמח רבי משה אהרן על שמועה זו, ורצה לגשת אל אותו מעמד, שכן בתרומה גדולה ונאה יוכל לחסוך זמן יקר ולא יצטרך לכתת את רגליו מבית לבית, וכך יוכל לסיים מהרה את נסיעת המגבית המפרכת שבמדינת הים. דא עקא, כששאל על שעת התפילה בבית הכנסת של אותו גביר, התברר שנוהגים הם להתפלל לאחר 'זמן תפילה' הראשון והמהודר. תיכף כששמע זאת ר' משה אהרן

דחה את כל התוכנית בשתי ידיים, על 'זמן תפילה' אין שום אפשרות לוותר, יהיה מה שיהיה! – פסק בנחרצות.

את מעמד הצדקה שלאחר שחרית אמנם 'הפסיד' ר' משה אהרן באותו יום, אבל ליבו היה שלם עם אלוקיו בשמחת הידור מצות התפילה בזמנה. הוא לא אמר נואש, והחליט לנסות לכל הפחות בגדר 'השתדלות' לגשת לאותו בית כנסת לתפילת מנחה, אף כי הובהר לו שלא מתקיימת אז שום 'חלוקה', וכל בעלי הצדקה המבקשים את נדבת נגיד זה מגיעים אליו רק במעמד של שחרית, מכל מקום לא נמנע ה'משולח' הנכבד מלעשות את שליחות קדשו.

לאחר תפילת מנחה ניגש בעדינות אל הגביר החשוב, התגבר על אי הנעימות, והתנצל על כך שלא היה כאן בשחרית, ואולי ניתן לבקש מלפניו על עמו, בחורי חמד צעירי צאן קדשים של ישיבת 'קמניץ'. מתחילה הקפיד מעט הגביר על החריגה מן הזמן המקובל לבקשת נדבות, אבל מיד כשראה שהמדובר באיש של צורה יהודי תלמיד חכם, לא אבה לדחותו כהרגלו למעמד שלמחרת, הוא הוציא מכיסו שטר של מאה פרנק והעניק לו כפי שרגיל לתת בחלוקת שחרית.

ר' משה אהרן הודה למטיבו בכל לב, ובירכו בברכת הצלחה טובה. ותיכף ניגש אל ארון הספרים הוציא בחשק ובצימאון את ה'גמרא' האהובה עליו, התיישב לו במנוחה בפינת בית המדרש, ועד מהרה התרפק בעמל מתיקות יגיעת התורה, בהמתנתו לתפילת ערבית.

הגביר שישב במרום מקומו הנכבד שבמזרח ראה את היהודי החשוב רכון על תלמודו, והוא נשא מאוד חן בעיניו, הוא נפעם מצורת הנהגתו העדינה ודיבורו עמו בכבוד ובדרך ארץ, ואף נהנה מן הברכה שבירכו בכנות ליבו. הוא קם בהשקט ממקומו וניגש אל גבאי בית המדרש בשאלתו, אם מכיר הוא אולי את ה'אורח' החדש שם בפינה, מה טיבו ומהיכן בא.

בוודאי! ענה הגבאי, הלא זהו המשגיח המפורסם של 'קמניץ' בירושלים עיה"ק, איש מורם מעם תלמיד חכם מובהק מרביץ תורה, ומחנך בחסד עליון. כששמע זאת העשיר ובהביטו בהדרת פניו של האורח הדגול, ניגש אליו שוב ותחב אל תוך ידו עוד שלוש מאות פרנק (!) בתוספת ברכה להצלחתו ושגשוג הישיבה. ר' משה אהרן שמח לקראתו, ושוב הודה לו בחפץ לב והוסיף לו ברכה נוספת להצלחתו בכפלים לתושיה.

והנה הגיע זמן גלילת אור מפני חושך, הערב ירד, והציבור ניגש לתפילת ערבית. עם תום התפילה התפזר הקהל איש איש לביתו ולעסקיו, ור' משה אהרן שהתקשה מאוד להיפרד מן הגמרא הקדושה, התיישב שוב על מקומו כדי להספיק 'לחטוף' עוד זמן לימוד כמידת האפשר, עד שייצא למלאכתו מלאכת הקודש בתיקון הנשגב של ריצת רגליים לצדקה.

בית הכנסת התרוקן לגמרי, רק האורח הירושלמי הנאמן ישב לו בפינתו בשמחת תורתו בדבקות אלקים חיים. לפתע נשמעה הדלת נפתחת, מי זה מופיע פה פתאום בחשכת לילה? נחרד מעט ר' משה אהרן, הוא לא הכיר את אנשי העיר, וחשש שמא איזה 'גוי' מקומי נכנס בראותו את האור הדולק בביהכ"נ. ברם מה מאוד הופתע להיווכח שהנכנס הוא אחר מהגביר הגדול בכבודו ובעצמו. הוא התפלא מעט על ביקורו של העשיר בשעה מאוחרת שכזו בבית הכנסת, ונרגע שאין כאן לא 'גוי' ולא 'שייגץ', וחזר לשקוע בתלמודו.

הגביר פסע פנימה, התהלך מעדנות ברחבי בית המדרש הנאה והמפואר אנה ואנה, התקרב אל הפינה האחורית, וניגש היישר אל האורח החשוב, שכבר הספיק להכירו משתי התרומות המכובדות שהעניק לו ב'מנחה-מעריב'. הוא התיישב בנינוחות על יד ר' משה אהרן, וביקש לפתוח עימו בשיחה קצרה.

"הקשב נא לי צדיק יקר", פתח הגביר, "כשראיתי בך היום את מידת יושרך וצדקתך, ואת מסירות נפשך הגדולה למען הישיבה הקדושה, נשאת מאוד חן בעיני. והנה כשיצאתי לאחר מעריב אל בית העסק הגדול שלי כאן במרכז העיר, ניגשתי היישר אל עסקי, ובסייעתא דשמיא מופלגת עלתה ההצלחה למעלה מן המשוער, ברכתך הכנה פעלה כנראה את פעולתה, הכל התנהל בזריזות למישרים, וכעבור זמן קצר 'סגרת' כמה עסקאות טובות, שהניבו פירות של רוחים נאים ביותר. יצאתי מבית העסק לביתי בלב מלא שבח והודיה לבורא ב"ה, על ההצלחה היומית היפה של הביזנס, וכאות תודה לקל הטוב והמטיב הפרשתי סך הגון לצדקה.

"והנה עתה כשעברתי כאן בדרכי הביתה, וראיתי האור בוקע מחלונות ביהכ"נ, נכנסתי לראות אולי ייצאו כאן 'בעלי צדקה' הרגילים במלאכתם כאן, כדי לחלק לידיהם מן הצדקה הגדולה. אך היות שאיני מוצא כאן כעת אף אחד ברצוני להעניק לך את כל הסכום כולו, לפאר את בית ה' שבירושלם קרתא דשופרא".

על אתר שלף המיליונר מכיס חליפתו המהודרת 'מעטפה' שמנה ונכבדה מלאה מרשרשים של כמה אלפי פרנקים טבין ותקילין! כשרבי משה אהרן מודה לו ולהשי"ת המשלחו בכל לב, ונפרד ממנו בשלום.

ואף אנו למדנו אגב אורחא, כמה טובה וברכה הביאה ההקפדה על 'תפילה בזמנה', כאשר קיים בנפשו "את פניך ה' אבקש", בתפילתו הסדורה כראוי לפי מעלתו – שזכה על ידי זה לאותה ברכה עצומה בשפע רב, ואילו היה 'מוותר' על הקפדתו, ומקל לעצמו להתפלל 'רק' באותו יום לאחר הזמן כדי שלא לפספס את מעמד הצדקה של שחרית, היה ככל הנראה יוצא משם עם מאה פרנק בלבד, ותו לא מידי!

(טיב הקהילה)

שנפרה ונרבה כדגים

ידוע היה הצדיק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע, תלמידו של ה'חוזר מלובלין', בהקפדתו היתרה על מנהג ישראל תורה – לענג ולכבד את השבת בדגים משובחים. גם מוכרי הדגים הנוכרים ידעו, שכיון שזדמנו להם דג גדול ומשובח, הרי אצל הרבי יקבלו עבורו מחיר הגון וכדאי לטרוח להביאו בפניו. מעשה שהיה באחד החסידים, אשר נזקק לישועה גדולה ורצה להזכיר עצמו בפני הצדיק רבי יחזקאל מקוזמיר, אלא שמחמת עניותו הגדולה – לא יכול היה להפריש מפרוטותיו הדלות מעות עבור ה'קוויטל' כנהוג. הוא דחה את נסיעתו לרבי מעת לעת, עד שיזדמן לידי איהז מטבע הגון, אז יסע ויביא בפני הרבי את הקוויטל עם בקשתו.

מידענו היה גר בעיירה קטנה על גדות נהר הוויסלה. נהר זה הינו הארוך ביותר בפולין, אפיקו עובר בסמיכות לערים רבות, בהן גם העיירה קוזמיר בה גר מורו ורבו. מפעם לפעם היה נוהג אותו חסיד לשבת על יד הנהר כשחכה בידו, ומנסה את מזלו בתפיסת דגים לצורך מאכלו ומאכל בני ביתו.

באחד הימים ישב החסיד כהרגלו על שפת הנהר ועסק בדיג. הוא התבונן במים הזורמים בנחת, ולבו התמלא קנאה בהם, על כך שבעוד הוא יושב נטוע במקומו – הם הולכים היישר אל קוזמיר... לפתע, חש האיש משיכה חזקה בקצה החכה אשר היה מונח במים. מעוצמת המשיכה הבין כי הפעם אין זה דג רקק. אט אט קירב אליו את החכה, עד אשר בצבץ ראשו של הדג מעל פני המים. ואכן, לשמחתו התברר כי מדובר בדג שמן במיוחד. לרגע קל השתעשע במחשבות על קבלת הפנים לה יזכה בביתו הדל בשובו עם הדג, אך אז עלה רעיון בלבו.

'הן ידוע עלי, כי רבי יחזקאל מקוזמיר משתדל עד מאד לכבד את השבת בדגים משובחים. משכך, דג זה שזה עתה תפסתי בודאי נשלח אלי מן השמים כדי להביאו למורי ורבי בתורת 'פדיון'. סוף סוף הגיעה השעה בה אוכל להתייצב לפניו, ולצרף ל'קוויטל' את פדיון הדג', הרהר לעצמו החסיד.

הוא הכניס את הדג לתוך שק גדול שהביא אתו מראש, קשר את ראשו בקשר הדוק ורצה להתחיל לילך קוזמירה. אלא שאז חלפה מחשבה במוחו: 'הלא הנסיעה מכאן לקוזמיר ארוכה מאד, ועם דג שמן כזה – על אחת כמה וכמה, עד שאגיע לבית רבי – בודאי ישבוק הדג חיים לכל חי ויסריחו עד שלא יהיה ראוי למאכל אדם'. כל תכניתו נגוזו באחת, החסיד ישב רגעים אחדים מסומר למקומו, מהפך במחשבתו ומתחבט בדעתו, כיצד בכל זאת יוכל לממש את תוכניתו להביא את הדג אל רבו. לפתע הגה רעיון נפלא...

חיש פשט מעליו את האבנט (גרטל) בו היה חגור כמנהג החסידים, פתח את השק בו היה הדג במכרז ומקפץ, והחל לחגור את הדג באבנטו הארוך, תוך שהוא מהרהר במחשבתו שאין ראוי דג שכזה לבוא לפני הרבי חגור באבנט כדרך החסידים... לאחר שכרך את האבנט היטב מסיבב לגופו של

הדג, הוא נטל אותו וזרק אותו אל מקום חיותו – אל מימי נהר ה'ויסלה' השופים, כשצדו השני של האבנט אחוז היטב בידו. כך יצא מידענו רגלית אל עבר קוזמיר, מלווה בחית מחמד קשורה בחבל – הדג...

בגיל ורנן עשה החסיד את דרכו אל הרבי, מהלך על גדות הנהר, בידו טמון היטב קצהו של האבנט, שומר הוא מכל משמר על האוצר שלא יברח. לא קלה היתה הדרך. גדות הנהר היו מלאים חלוקי אבנים, מלמעלה קפחה החמה על ראשו, ובים קיפץ לו הדג, לא חדל מנסיונותיו להיחלץ מאחיזתו ולהימלט אל עומק הנהר. אך כל צערו וטרחתו בטלו כאין, בהעלותו על לבו את אותו הרגע בו גיע בפני הרבי כאשר הדג עמו.

ארוכה היתה הדרך לקוזמיר, וכשחפץ לנוח מעט, היה לוקח את קצה האבנט אשר בידו וקושרו בעצים או בסלעים, מביט בדג המקפץ לו במי הנהר, משל עושה הוא טבילה הגונה קודם הגיעו לפני הרבי... אך הוא לא הרשה לעצמו לנוח הרבה, הזמן דוחק והדרך עוד ארוכה.

תוך כדי הליכה מאומצת החלו להתגבב ללבו מחשבות יהרהר. 'מי מלבדי זכה להביא לרבי פדיון שכזה? הלא בוודאי, גם הגבירים שפדיונם רב – לא ימצאו דג נכבד כשלי! והמאמץ הרב שאני משקיע בהבאת הדג אל רבי, כלום היה מאן דהו לפניי שכל כך טרח בהבאת פדיונו? מי ידמה לי ומי ישוה לי! כל התמימות וההכנעה שהיו נטועים בלבו הלכו ונמוגו, ופינו את מקומם לתחושת עליונות וגאווה.

כיון שהיה החסיד איש יודע ספר, נזכר בדברי הגמרא במסכת כתובות (דף ק"ה:), על אותו אדם שהביא לפני רב ענן דגים קטנים, וביקש שיקבלם ממנו, וכחייזק לבקשתו זו ציטט המביא את דברי הברייתא האומרת כי 'כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים'. 'אם דגים קטנים נחשבים כבכורים', חשב החסיד, 'כמה נחשב הדורון השמן אותו אני זוכה להביא!'

עודנו הולך ומחשב, בפתע פתאום חש משיכה עזה בידו האחוזת באבנטו. לרגע הוסחה דעתו קמעה, והוא שיחרר במעט את אחיזתו האיתנה בקצה האבנט. הדג המקפץ נתן תנופה חזקה והצליח להישמש מידי... כעבור רגע קט נעלם במצלול הנהר, מושך אותו את האבנט.

החסיד נותר על עומדו בוהה. בבת אחת נגוזו מחשבותיו והוא חש כמי שחרב עליו עולמו. עומד היה על שפת הנהר, מביט כלא מאמין בדג הבורח, תוהה בינו לבין עצמו מה עליו לעשות כעת... ידו אשר אחזה עד עתה באבנט, כאבה מאד מן המאמץ אשר עשתה עד כה, פתאום חש גם את רגליו הכואבות ממאמץ ההליכה, אך יותר מכל כאב מאד את חסרונו של הפדיון.

בלב נשבר התיישב על הקרקע, בחצי הדרך שבין עירו לקוזמיר, והחל בוכה על תקוותיו שנגוזו. הוא חש כמי שספינתו טבעה בים,

מחשבות יגון התרוצצו במוחו, אך בשום אופן לא הצליח לטוות בידי את חוט מחשבותיו.

לאחר כפי ממושך ננער לפתע ממקומו, הצדיק עליו את הדין, וגמר בלבו להמשיך בדרכו אל קוזמיר ויהי מה. גם אם אין פדיון בידו, דבר לא ימנע ממנו למסור את פתקתו בפני הרבי. מעתה, הדרך לקוזמיר היתה קצרה שבעתיים. הוא יכול היה להרשות לעצמו לילך בדרך המלך, ולא נדרש ללכת, כמקודם, דווקא על שפת הנהר ולהיפגע מאבנים דוקרניות. ידיו היו חופשיות ולא נאלצו להיאבק עם דג חמקמק, אבל לבו הנשבר והכואב הכביד עליו ביותר.

במקום השמחה שמלאה את לבו, התרוצצו בקרבו מחשבות יגון ואנחה. הוא ערך חשבון נפש, על מה עשה לו ה' ככה, ומה היה חטאו עד שלא נמצא ראוי להביא לצדיק את אותו דג שמן ומשובח. היה החסיד הולך בדרך ומחשב, עד שזאת העלה בידו: הוא סבר בטעות שהרבי לוקח מידי את הפדיון שמגיש לו, ולפיכך התמלא בגאווה על שעומד הוא להעניק לו דג משובח. אבל האמת היא, שאין הרבי לוקח, כי אם מיידו של הקב"ה, והוא רק הצינור שנבחר להשפיע!

לא לחינם דימו את המביא דורון לחכם כמביא ביכורים למקום המקדש, שכשם שברור לכל בר דעת שאין הבורא צריך לביכוריו ולפירותיו – שהרי כל הפירות שלו המה, כך המעניק מממונו 'פדיון' לצדיק – אינו אלא שליח לתת מידי של הקב"ה, ואם כן מה לו להתגאות במה שאינו שלו. מכיון שחטא בגאווה שעה שהלך עם הדג בדרכו לצדיק – לא היתה לו את הזכות להקריבו בפניו. מתוך מחשבות אלו היה החסיד הולך וקרב לקוזמיר. 'עתה, אבוא לפני, הרבי' הרהר לעצמו, 'אמסור את הקוויטל בידו, וכפדיון אצרף את עוני ודלותי'.

יום ששי בבית הרבי, הכל עוסקים בהכנות לשבת הממששת ובאה. אל חדרו של הצדיק נכנס ובא, בלב רצוף ונשבר, מידענו, כשהקוויטל בידו. עם הגיעו, החל להתנצל בפני הרבי על שלא צירף לקוויטל 'פדיון' כנהוג, וסיפר בקצרה את תולדות הדג האבוד. מה נדהם החסיד לשמוע את תשובתו של הרבי: "מה זו הדאגה אשר בלבך? הרי 'פדיון' הגיע אליי עוד לפני ה'קוויטל'!". הרבי סימן לאחד מממששיו. הלה מיהר למטבח הבית, ושם כעבור רגע כשבידו מגש, עליו היה מונח דג חגור באבנט...

התברר, כי שעות אחדות קודם לכן, דיגי קוזמיר העלו ברשתם דג ענק החגור באבנט כחסידי מובהק. גם אם לא היה חגור באבנט זה, היו מוליכים אותו אל ביתו של הרבי מקוזמיר, שהרי רק הוא בכל קוזמיר, כיוסף מוקיר שבת בשעתו, היה מוכן לשלם את ערכו, כל שכן עתה שחגור הוא אבנט המעיד עליו כי זהו מקומו...

ואנו על פי דרכנו למדנו מסר חשוב ממעשה זה: מי שחפץ להקריב משלו לה' – קרבנו יהיה רצוי רק כאשר הוא ניתן מתוך הכנעה ושפלות.

לזכר עולם יהיה צדיק
 רבינו אביגדור מוזס זי"ע
 בן רבינו הרה"צ משה זי"ע
 קראלי - ירושלים
 נלב"ע ביום א' חשון תשנ"ט
 ת. נ. צ. ב. ה

לזכר עולם יהיה צדיק
 אדמו"ר יצחק צבי משה זי"ע
 בן רבינו אביגדור מוזס זי"ע
 מקראלי
 נלב"ע ביום ד טבת תשע"ט
 ת. נ. צ. ב. ה

לעילוי נשמת
 הרב זאב ארי' לייב זצ"ל
 בן אדמו"ר הרה"צ אביגדור זצ"ל
 נלב"ע יום כיפור
 ת. נ. צ. ב. ה